

Gyulán született 1925-ben. Szűkebb szakterülete a régi magyar irodalom története. Az irodalomtudomány doktora fokozatot 1981-ben szerezte meg. Jelenleg az ELTE Bölcsészettudományi Kar Régi Magyar Irodalomtörténeti Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára.

Tarnai Andor a régi magyar irodalom történetének kiemelkedő tudósa. Eötvös-kollégistaként magyar–latin szakon szerzett tanári oklevelet. Három jeles mesterétől, Horváth Jánostól, Pais Dezsőtől és Huszti Józseftől a legmagasabb fokon sajátította el a tények tiszteletét, a források és adatok hiánytalan összegyűjtésének igényét, s a filológiai erudíció műhelytitkait. Ezekkel az adottságokkal azonban nem a filológiai aprómunka tisztaságát, hanem elsősorban az ideologikus kérdések megválaszolására, a gondolkodás, az eszmék történetének feltárására, a korszakok, irányzatok szintetikus megragadására törekedett. Már legelső publikációja, a felvilágosodás kori antiklerikális röpiratok gyűjteményének kiadása (1950) világosan jelezte kutatásainak az irányát, s ettől kezdve szinte valamennyi műve példaképe lehet a biztos filológiai alapokon nyugvó elvi-eszmei igényű kutatómunkának.

Mint textológus maradandót alkotott a Keresztury Dezsővel együtt szerkesztett Batsányi kritikai kiadás szövegének gondozásával és filológiai apparátusának elkészítésével. Tarnai Andort azonban a régebbi magyar irodalomban elsősorban a tudat története izgatta, s ez elvezette őt az irodalomtörténet által elhanyagolt vagy soha figyelembe sem vett, de eszme- és tudománytörténeti szempontból elsőrendű fontosságú művek, szerzők egész sorának feltárásához, új életre keltéséhez. Mindez alapját képezte a múlt néhány ideológiai fontosságú kulcskérdéséről írt nagy igényű tanulmányának (pl. Szekffy Gyula és a „nemzetietlen kor” irodalomtörténete, 1960; A magyar irodalomtörténeti hagyomány kialakulása, 1961), valamint a nemzeti tudat története szempontjából alapvető könyvének (*Extra Hungariam non est vita*, 1969) megírásához.

Legfőbb kutatási területe a XVIII. század; publikációinak zöme e korszakkal foglalkozik, s ez az a periódus, amelynek általánosan elfogadott s a történettudomány által is elismert új marxista koncepcióját ő dolgozta ki. Az anyagában is kevésbé feltárt, s a múltban különböző téves ideológiai és politikai szempontok jegyében összekuszált és félreinterpreterált korszak irodalmának, eszméinek és művelődésének történetében ő csinált első ízben „rendet” az akadémiai irodalomtörténet II. és III. kötete számára írt fejezeteivel.

Művei azonban irodalmunk első nyolc évszázadának, sőt azon túllépve is előre az időben, minden korszaka számára jelentős újat nyújtottak. Különösen vonatkozik ez a magyar irodalomtudomány és kritika történetére, melynek az Irodalomtudományi Intézetben folyó munkálatait ő vezeti. Ennek a vállalkozásnak a keretében született meg eddigi legjelentősebb munkája: *A magyar nyelvet írni kezdik (Irodalmi gondolkodás a középkori Magyarországon)*, 1983. Fél évszázad óta, Horváth Jánosnak a magyar középkor irodalmáról írt alapműve után, Tarnainak ez a könyve jelent újabb mérföldkövet a magyar középkor irodalmának kutatásában. Történelmünk és irodalmunk első félezer évéről egy, a nemzetközi medievisztika eredményeivel lépést tartó új koncepciót, a kutatás által érdemtelenül mellőzött számos mű megismertetését és nem sejtett összefüggések felismerését köszönhetjük e munkának.

Munkássága során Tarnai Andor — fölényes latin tudása jóvoltából — eddig soha nem látott mértékben hasznosítja a magyarországi latin irodalom tanulságait, valamint a nem elhanyagolható hazai német nyelvű műveket (hiszen még Batsányi is németül írta egyik fő művét). A régebbi századok magyar kultúrája többnyelvűségének a szem előtt tartása

párosul nála az interdiszciplinaritás szempontjával: Tarnai az irodalomtudomány mellett ugyanilyen biztonsággal mozog a nyelvtudomány, a művelődéstörténet, az egyháztörténet s különösen a tudománytörténet kérdéseiben. Ezek az adottságok biztosítják műveinek úttörő jellegét s teszik személyét egy olyan nemzeti és szakmai szempontból egyaránt nélkülözhetetlen kutatási terület legjobb magyar szakemberévé, amelynek nincs még képviselője a Magyar Tudományos Akadémia sorában.

Tarnai nemcsak kiemelkedő tudós, hanem kitűnő tanár és szervező egyéniség. Tanítványokkal dicsekedhetik. Jelenleg négy aspiránsa van, az ötödik nemrég védte meg kandidátusi értekezését. Hazai és külföldi előadók részvételével üléseket szervezett. Három éven át vendégprofesszor is volt Bécsben. Ezen túl előadások sorát tartotta külföldön is. Több akadémiai bizottság tagja. A Textológiai Munkabizottságnak elnöke. Részt vesz az Irodalomtörténeti Közlemények és a Magyar Könyvszemle szerkesztésében. Szauder József halála óta vezeti az Irodalomtudományi Intézetben folyó kritikátörténeti munkát. Szerkeszti az Irodalomtudomány és kritika című könyvsorozatot. Részt vesz Bessenyei György műveinek kritikai kiadásában. Irányítja a Magyarországi tudósok levelezése című új vállalkozást.

Az előadottak alapján Tarnai Andor minden tekintetben méltó arra, hogy Akadémiánk levelező tagjává megválasztassék.

Klaniczay Tibor, Nagy Péter, Németh G. Béla, Tolnai Gábor

Vajda György Mihály

1914-ben Bártfán született. Szűkebb szakterülete: összehasonlító irodalomtudomány, német irodalomtörténet. Az irodalomtudomány doktora fokozatot 1980-ban szerezte meg. A József Attila Tudományegyetem nyugalmazott egyetemi tanára.

Vajda György Mihály a mai magyar irodalomtudomány egyik legszínesebb, legsokoldalúbb egyénisége, aki egész pályáján törekedett arra, hogy megvalósítsa a ma oly sokat hangoztatott igényt: az interdiszciplinaritást. 1937-ben doktorált Az egyezményesek c. filozófiai értekezésével. Pályája első szakaszában a filozófiai érdeklődés dominált. Az 1945-tel kezdődő második pályaszakaszban a neveléstudomány és -történet felé fordult figyelme. Ott találjuk a reformtankönyvek szerzői, az új magyar művelődés koncepciójának alakítói között. Az 1950-es években kezdte kamatoztatni germanisztikai képzettségét. Előbb monográfiákkal jelentkezett (Schiller, 1953; Lessing, 1955), majd a színháztörténet és -elmélet révén jutott el pályája harmadik szakaszába: a német felvilágosodás és klasszicizmus, ill. a weimari klasszika tanulmányozásához. Sokoldalúan közelítette meg e kérdést: irodalomtörténeti tanulmányokban, stílustörténeti kategóriákban gondolkodva, színháztörténészként a német színház önállósodási folyamatát elemezve Lessingtől Goetheig, miközben Lessinget is fordított, számos Schiller- és Lessing-kötethez készítve elő- és utószókat, jegyzeteket, kommentárokat. Részben ez a tevékenysége vezetett tovább negyedik pályaszakaszához: az összehasonlító irodalomtudományhoz. Ennek nyitányaképpen még 1951-ben megírta A magyar összehasonlító irodalomtörténet vázlatát. Ez az értekezés azután angolul és franciául is megjelent (némileg rövidítve), s a komparatistika történetírói számára azóta is idézett forrás maradt. 1962-től szervező munkával, a külföldi komparatistákkal való kapcsolatok megteremtésével mint az Irodalomtudományi Intézet összehasonlító világirodalmi osztályának vezetője segítette a magyar komparatistika bekapcsolódását az AILC munkájába. Vajda György Mihály